

számít a munkácsi Schönborn-uradalomról írt monográfiája: Egy kárpáti latifundium a hűbéri világ alkonyán (1955). De ha bárminő aktualitás kapcsán is megszólalt, írásműve mindig megtelt új adatszerűségekkel, fölfedezésének szép vonásaival. Ilyen például a fiatal Bartók Béláról írott cikke. Egy évtizednél hosszabb ideig szegődött Ortvyay Tivadarnak, Pozsony monográfusának nyomába. Nagyszabású műve a reformkori Pozsonyról kéziratban maradt; ismerem ezt a kéziratot s állíthatom, hogy megjelenése nagy eseménye lesz a két haza szellemi életének. S ne feledkezzünk meg Sas Andor tolmácsoló művészetéről sem, német és cseh fordításai számbajövők, a csehek közül például T. G. Masaryk egyik műve, s Karel Čapek Masarykkal folytatott híres Beszélgetéseinek kötetei.

Sas Andor munkaejeje teljében, egy alattomos kór áldozataként, távozott el közülünk, de szelleme töretlenül tovább él, s fel kell szárnyalnia kiadandó műveiben.

Szalatnai Rezső

A Társaság Keszthelyi Vándorgyűlésének vitái

A szentimentalizmus vita

A május 3-tól 5-ig rendezett keszthelyi vándorgyűlés programjában két vitailés szerepelt. A vándorgyűlést és egyúttal az első vitát *Keresztury Dezső* előadása nyitotta meg. Festetics György irodalompartoló tevékenységét méltatva. Előadását folyóiratunk 5. száma közli. Az ezt követő vita a magyar szentimentalizmus kérdéseivel foglalkozott s ezen *Szauder József* „A magyar szentimentalizmus problémái”, *Kardos Tibor* pedig „A magyar szentimentalizmus európai kapcsolatai” címmel tartott vitaindító előadást. *Szauder József* tanulmányát folyóiratunk következő számában közöljük, *Kardos Tibor* tanulmánya pedig a Filológiai Közlönyben kerül publikálásra.

Az előadásokat követő vitában *Vajda László* és *Lakits Pál* felszólalásából az az igény hangzott ki, hogy a szentimentalizmus fogalma körüli terminológiai bizonytalanságnak véget kellene vetni. A különböző stílusirányok merészebb és határozottabb elkülönítését sürgették.

Horváth Károly véleménye szerint a szentimentalizmust a romantikától igen határozottan el kell választani, mert amikor a szentimentalizmus átadja a helyét a romantikának, az érzelmek teljes befelé fordulásával az almanach-líra színvonalára csökken. Amikor viszont az érzelmei helyét az indulat, a tettvágy, a ráció- és a látomás foglalja el, akkor már nem szentimentalizmusról, hanem romantikáról van szó. Kifejtette, hogy a nemzethalál gondolata *Kölcsey*-nél, a fiatal *Vörösmarty*-nál nem szentimentalizmus, hanem a nemzeti függetlenség elvesztésének félelméből fakadó gondolat. Egyetért *Szauder József*tel abban, hogy *Eötvös* a *Karthauzi*-ban már nem szentimentális, hanem romantikus, az érzelmek demokratizmusának kifejezője. *Horváth Károly* szerint *Kisfaludy Sándor* szentimentalizmusa nemesi szentimentalizmus, a *Bácsmezei*, a *Fanni* szentimentalizmusától idegen. A felszólaló szerint a *Kesergő Szerelem* is nemesi jellegű. Ő *Kisfaludy Sándor*t nem sorolja a polgári szentimentalizmus képviselői közé. Végül azt a nézetét fejezte ki, hogy megvizsgálandó a szentimentalizmus és a rokokó kapcsolata is, amint arra előadásában *Kardos Tibor* már utalt. *Angyal Endre* a problémakör keleteurópai összefüggéseinek kutatására hívta fel a figyelmet s a kérdés jobb áttekinthetősége miatt stílustörténeti periodizációt javasolt. *Fenyő István* a szentimentalizmus utóéletéről szólott, kifejtve, hogy 1820 után a problémát sokkal differenciáltabban kell felvetni, mint ahogy ez most, az előadásokban és a vitában történt. A romantika uralma ui. ebben a periódusban korántsem egyöntetű. A 30-as, 40-es években nem *Vörösmarty*t követik a költők, hanem valamilyen almanachlírai hangulat, *Fenyő* szerint a posztzentimentalizmus lesz úrrá lírájukon. Ez még nem a lázadás, a tiltakozás lírája, hanem a hagyományos, konvencionális költői magatartásformák reménytelen gyakorlása. Az utolsó felszólaló, *Kabdebő Lóránt* arról szólott, hogyan lesz *Dayka Gábor* nosztalgikus sóvárgásából *Kármán Fanni*-jában szentimentális elmélkedés.

Szauder József válaszában egyetértett *Horváth Károly*, *Fenyő István* és *Kabdebő Lóránt* felszólalásával. *Vajda László* és *Lakits Pál* szerinte konkrét, sablonos definíciót kívánnak, s ezt ő nem tartja helyesnek, nem is vállalkoznék ilyen definíció megfogalmazására.

Kardos Tibor válaszában *Szauder József*tel és *Horváth Károly*tal ellentétben a *Karthauzi*-t szentimentális regénynek s nem romantikus alkotásnak tartotta. A szóbanforgó stílusirányok megközelítésénél a *Szauder* által alkalmazott társadalmi rétegződés túlzó alkalmazását kifogásolta.

A film és az irodalom kapcsolatáról rendezett vita

A vándorgyűlés harmadik napján *Nemeskürty István* tartott előadást a magyar film és a magyar irodalom kapcsolatáról. A film és az irodalom kapcsolatainak a problematikáját vizsgálva hangsúlyozta, hogy mindenekelőtt a filmben elhangzó emberi beszéd formáinak,

a dialógusoknak van alapvetően irodalmi jelentősége. A forgatókönyv megírása is írói feladat, de a kész film szempontjából nincs akkora jelentősége, mint a művészi dialógusnak, mert a rendező is nagy szerepet játszik már a forgatókönyv megfilmesítésében. Éppen ezért azt a nézetét fejtette ki Nemeskürty István, hogy az írónak, ha forgatókönyvet ír, filmíróvá kell válnia, gondolatmenetét a korszerű filmművészet ismeretében azonnal filmre kell megfogalmaznia, tehát nem a regény, vagy a novella formanyelvén, s csak később „áttenni” a film nyelvére. Véleménye szerint a film és irodalom legharmonikusabb kapcsolata akkor valósulhat meg, ha az író egyben filmjének producere is lesz, ha maga alkotja meg a filmet, ha felismeri, hogy a film valóban önálló művészet s benne és általa olyan érdekes kifejezési lehetőségek nyílnak, hogy érdemes azok technológiáját éppen a mondanivaló művészi, filmszerű kifejezése érdekében az írónak is elsajátítania. Éppen úgy — mondotta —, ahogy a prózaírónak is érdemes verset írni — ha tud. Bizonyára akad majd olyan művész is, aki — mint Pasolini vagy Tadeusz Konwicki — a tollat és a kamerát egyforma felkészültséggel kezeli. Nézete szerint ilyen törekvéseket kellene idehaza is bátorítani az ellenszenv és a meg nem értés áradatával szemben is. Am mindennek az az előfeltétele — fejezte be előadását Nemeskürty István —, hogy az írók tisztázzák magukban a filmnek mint kifejezési formának s mint művészeti ágnak a lehetőségeit.

Az előadást eleven vita követte. *Keresztury Dezső* a nagy klasszikusok alkotásainak megfilmesítéséről szolt. *Lukács Antal* filmdramaturg az író és rendező együttműködésének feltétlen szükségességéről és harmóniájáról beszélt. Néhány világsikert aratott magyar film (Talpalatnyi föld — Szabó Pál forgatókönyve; Körhinta — Sarkadi Imre forgatókönyve; Angyalok földje — Kassák Lajos forgatókönyve stb.) is az író és rendező együttalkotó munkájának köszönhetette sikerét. *B. Nagy László* szerint nem lehet az író közreműködését csak a dialógusokra leszűkíteni. Ennél jóval több illeti meg az író, már csak azért is, mert nálunk mintegy 30 éves lemaradás van az irodalom és a film között az irodalom javára. Az író szerepe azért is nehéz nálunk, mondotta, mert a filmesek irodalmi, zenei, képzőművészeti vonatkozásban nem állanak a megkívánható színvonalon s ez a filmprodukciókon is meglátszik. Am ahol ez az együttalkotás megvalósul, mint Jancsó Miklós produkciójában, az Óldás és kötés-ben, vagy Révész György filmjében az Angyalok földjé-ben, ott szerencsésen találkozunk, él és alkot együtt a korszerű látás s az irodalmi ihletettség igénye. *Kardos Pál* (Debrecen) filmkritikánk színtelenségét, egyoldalúságát tette szóvá, *Mihályi Bólint* tanár a film iskolán belüli pedagógiai szerepét elemezte s kérte a film szakembereit, hogy a középiskolákban bevezetésre kerülő filmesztétikai ismeretek helyes és eredményes tanításához filmeket, elméleti munkákat egyaránt bocsássanak az iskolák rendelkezésére.

Nemeskürty István válaszában újból eredeti gondolatát hangsúlyozta: a kész film — ha nem az író maga annak producere is — közös produktum: író és rendező egyenlő értékű munkatársak.

Végül *Wéber Antal* a Magyar Irodalomtörténeti Társaság főtitkára zárta be a háromnapos vándorgyűlést.

(Összefoglalta: *Pálmai Kálmán*)

Intézeti hírek

(1963. április 1.—május 31.)

Az Akadémiai Nagygyűlés keretében, a Nyelv- és Irodalomtudományok Osztálya által rendezett felolvasó-üléseken április 9-én *Szabolcsi Miklós*, az Intézet osztályvezetője tartott előadást „A két háború közti irodalom” címmel. Április 10-én *Klaniczay Tibor*, az Intézet igazgatóhelyettese tartott előadást „Marxista irodalomtudományunk és a polgári örökség” címmel.

*

Április 9-én *Osváth Béla*, tudományos munkatárs az akadémiaák közti egyezmény keretében Lengyelországba utazott két hetes tanulmányútra.

*

Karol Rosenbaum, a Csehszlovák Tudományos Akadémia Szlovák Irodalomtörténeti Intézete igazgatója április 11-én látogatást tett az Intézetben.

*

Tóth Dezső, tudományos munkatárs, az Írószövetség delegációjával április 18-án egy hétre a Jugoszláv Szövetségi Szocialista Köztársaságba utazott.

*

Az Intézet munkatársai és meghívott vendégek előtt április 19-én *Anton Meštan* a Csehszlovák Tudományos Akadémia Szlovák Intézetének munkatársa és *Bredár Gyula*, a